

Naiset Flemingin sukupiirissä

Anu Lahtinen, *Sopeutuvat, neuvottelevat, kapinalliset. Naiset toimijoina Flemingin sukupiirissä 1470–1620. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2007. 241 s.*

■ Vielä 1980-luvulla Weilin & Göös in julkaisemassa kokoomateoksessa ”Suomen historia” keskiajan ja uuden ajan alun naiset loistivat poissaolollaan, mutta nyt myös he ovat ilahduttavasti päässeet historian sivuille. Anu Pylkkänen ja Mia Korpiola ovat valottaneet keskiajan oikeushistoriaa kulttuurihistorian ja naistutkimuksen näkökulmista. Kirsi Vainio-Korhonen on käsitellyt uuden ajan alun käsityöläisnaisia. ”Suomen kansallisbiografiasa” on useiden keskiajan naisten elämäkerrat. Tuula Hockmanin syksyllä 2006 tarkastettu väitöskirja Tott-suvun naisista – ”Kolmen polven perilliset: Ingeborg Aakentytär (Tott) ja hänen sukunsa (n. 1460–1507)” – valottaa Suomessa

vaikuttaneiden aatelisnaisten elämää.

Oman merkittävän lisänsä keskiajan naisia koskevaan keskusteluun on tuonut Anu Lahtinen, joka on artikkeleissaan käsitellyt erityisesti naisten maaomistuksia ja heidän asemaansa sukujen verkostoissa. Hänen erinomainen väitöskirjansa *Sopeutuvat, neuvottelevat, kapinalliset. Naiset toimijoina Flemingin sukupiirissä 1470–1620* tarkastettiin Turun yliopistossa toukokuussa 2007. Työ jakautuu neljään pääluokkuun, joissa käsitellään myöhäiskeskiajan- ja uuden ajan alun Ruotsi-Suomessa vaikuttaneen Flemingin sukupiirin naisia emäntinä, äiteinä ja anoppina, sisarina ja suojatteina. Lisäksi työssä on metodisiin kysymyksiin keskittyvä johdantoluku ”Toimijat ja tulkinnat” ja työn annin tiivistävä loppuluku ”Kätkeyty toimijuus”. Tutkimuksessa on myös liitteenä seitsemän Flemingien eri sukuhaaroja koskevaa sukupuuta, jotka kirjoittaja on koonnut useiden lähteiden pohjalta.

Anu Lahtinen on paikantanut ainutlaatuisen määrän hajallaan olevaa arkistoaineistoa. Hän on työskennellyt Ruotsin ja Suomen kansallisarkistojen lisäksi 11 muussa arkistossa, hyödyntäen yli sataa arkis-

tokokonaisuutta. Tietoa on lisäksi löytynyt useista kymmenistä painetuista lähdekokoelmista. Löytyneitä lähteitä kirjoittaja hyödyntää yksityiskohdallisesti ja samalla elävästi, tulkiten löytönsä taidokkaalle suomen kielelle. Lukija saa lähteisiin elävää tuntua myös runsaiden ja poikkeuksellisen hyvin käännettyjen lainauksien välityksellä. Kirjoittajan ansioihin kuuluu lisäksi Suomen historian tarkastelu kansainvälisen tutkimuksen valossa. Suomen naiset linkittyvät oikeutusti osaksi eurooppalaisten naisten historiaa – he eivät ole vain kansallisesti suomalaisia, vaan ruotsi-suomalaisia ja niin ikään eurooppalaisia. Muun muassa Nathalie Zemon Davisin, Judith Bennettin ja Maryann Kowalewskin tutkimuksiin tukeutuen Lahtinen korostaa naisten aktiivisesti vaikuttaneen omaan kohtaloonsa myös esimoderneissa yhteiskunnissa.

Anu Lahtisen päätös välttää tapahtumahistoriallista selittämistä on enimmäkseen onnistunut, vaikka jäinkin kaipaamaan tarkempaa analyysia myöhäiskeskiajan myrskyisien tapahtumien – kuten perimysriitojen, nuijasodan ja uskonpuhdistuksen – vaikutuksesta Flemingin suvun naiseen.

Anu Lahtinen osoittaa kiinnostavasti aatelisvaimojen vaikutusmahdollisuudet, samalla kun hän huomio heidän asemansa rajoitteet. Flemingin suvun vaimot pääsivät vaikuttamaan miestensä rinnalla ja heidän puoleensa saatettiin kääntyä, kun haluttiin kiertoitsea vaikuttaa aviopuolison toimiin. Erityisen aseman kartanoiden emännät saavuttivat miestensä matkojen aikana. Naisten vaikutusvallan ulottuvuuksista ja rajoista kertoo osuvasti Flemingin suvun naisten asema oikeusjutuissa ja kaupankäynnissä. Vaikka naiset ajoivat etujaan myös oikeusteitse, oikeuden istunnoissa heitä edusti yleensä luotettavaksi koettu mies. Kauppa-kirjoissa naiset saattoivat puolestaan esiintyä myyjinä ja erityistä valtaa heillä oli talojensa irtaimiston suhteen, mutta uuden maaomaisuuden hankinta kuului sen sijaan miehisten mahdollisuuksien piiriin. Pohjoismaisissa oloissa naisten vaikutusvaltaa lisäsivät heidän hallinnassaan säilyneet huomenlahjat, jotka antoivat taloudellista pelivaraa niin avioliiton sisällä kuin leskeytymisen yhteydessä.

Erityisen merkittävänä pidän Anu Lahtisen kiinnostusta Flemingin sukupiirin sisällä vaikuttaneisiin itsellisiin naisiin, sillä keskiajan ja uuden ajan alun yhteiskunnassa avioliittoinstituution ulkopuolella olleet naimattomat ja leskeytyneet naiset vaikuttivat merkittävällä tavalla suvun ja koko yhteiskunnan toimintaan. Vaikka leskeytyneen tai naimattoman naisen asema oli oikeudellisesti heikko ja suvun miehistä riippuvainen, Lahtinen

osoittaa Flemingin suvun itselisten naisten löytäneen useita keinoja vaikuttaa asemaansa. Naimattomaksi jäänyt sisko, kuten Klaus Flemingin sisko Filippa Eriksdotter, saattoi toimia sisarustensa lasten kasvatelijana ja suvun sisäisten uutisten välittäjänä; hän saattoi myös Elin Nilssonin Slukin tavoin vakiinnuttaa asemansa luottopalvelijattarena. Uskonto tarjosi naimattomille naisille erityisen vaikutuskanavan. Flemingin sukupiiristä Naantalin birgittalaisluostarin abbedisaksi 1500-luvulla nousseen Valborgin kohtalo paljastaa keskiajan katolisen kulttuurin merkityksen naisille: abbedisana toimiessaan Valborg käytti huomattavaa valtaa ja päätti myös luostarin maaomistuksista, mutta uskonpuhdistusta seuranneen kotiinpaluunsa jälkeen Valborgista tuli veljistään riippuvainen vanhapiika.

Anu Lahtinen on erityisen kiinnostunut retoristen konventioiden sosiaalhistoriallisesta tarkastelusta. Hän analysoi oivaltavasti esimerkiksi puhuttelumuotojen heijastamia valtasuhteita, mutta myös niiden takaisia piilovaikuttimia. Näin hän osoittaa muun muassa kuinka miniät saattoivat vaikuttaa anoppeihinsa korostuneen rakastavien puhuttelumuotojen välityksellä. Erityisen hauska esimerkki tästä on Elin (Larsdotter) Flemingin kirje anopilleen Anna Klemetsdotterille: yhdessä lyhyessä kappaleessa nöyrä miniä onnistuu käyttämään rakkauteen ja rakastettavuuteen viittaavia ilmaisuja kymmenkunta kertaa. Sisarukset puolestaan loivat keskinäistä velvoitteiden verkostoa korostamalla toistensa

luottoasemaa ja uskollisuuden mukanaan tuomia velvoitteita. Lesket vahvistivat retorisesti omaa sosiaalista asemaansa käyttämällä hyväkseen leskeyteen liitettyjä turvattomuuden mielikuvia. Ebba Fleming puolestaan osallistui puolisonsa Klaus Flemingin kunniallisen jälkimaineen luomiseen ja siten vahvasti retoriikan avulla omaa asemaansa leskenä.

Temaattisen käsittelynsä puitteissa Anu Lahtisen tutkimus luo merkittäviä henkilökuvia Flemingin suvun naisista. Erityisen osuvia ovat kuvaukset Siggersdotterista, Klaus Flemingin Ebba-rouvasta, Elin Flemingistä, abbedissa Valborg Flemingistä, Filippa Eriksdotterista, Anna Joakimsdotterista ja palvelijattarena toimineesta Filippa Klausdotterista. Luonnehdintoja olisi entisestään syventänyt henkilöiden nykyistä selkeämpi liittäminen ajallisiin puitteisiinsa. Kiinnostavaa olisi ollut myös lukea, miten Lahtinen arvelee tutkimiansa henkilöiden persoonallisuuden vaikuttaneen heidän toimintastrategioihinsa ja myös miten säädyn sisäiset hierarkiat vaikuttivat naisten ratkaisuihin. Flemingin sukupiirin naiset eivät yltäneet poikkeuksellisiin urotekoihin, mutta he osasivat hyödyntää sukunsa sisäisiä pelisääntöjä, joiden avulla he saivat itselleen jopa huomattavaa liikkumatilaa. Lukijaa ilahduttanee myös Flemingin suvun vauhdikkaat käännökset, jotka tarjoavat runsaasti aineistoa mikäli Anu Lahtinen päätyy kirjoittamaan jatko-osan hauskalte kirjalleen ”Skandaali! Historian parhaat lööpit” (Atena 2006). Oma skandaalisuusosikkini on Ebba Stenbockin ja Klaus

Flemingin häät – tämä ilmeisen voimakastahtoinen paris-kunta jatkoi monipäiväistä juh-lintaa, vaikka Ebban veli Erik olikin karannut serkkunsa kanssa vihille, toinen veli, Ar-vid, istui vankina Turun lin-nassa ja sisar Anna kuoli häi-den kolmantena päivän.

Maiju Lehmijoki-Gardner